

VISSZAEMLEKEZÉSEK

FELKAI DÉNES

NEVELŐTISZTKÉPZŐ TANFOLYAM*

A kommunista párt által vezetett demokratikus erők hadsereggel kapcsolatos politikájának egyik jelentős eredménye volt, hogy követelésükre, a hadsereg szervezésével egyidőben, 1945. februárjától, sor került a honvéd nevelőtiszti intézmény rendszeresítésére is. Ennek feladata volt a hadsereg személyi állományát demokratikus szellemben átnevelni, megmagyarázni azt, hogy miért van szükség hadseregre és a hadüzenet után a hitleri Németország ellen harcolni. A nevelőtisztek zömmel a két munkáspárt tagjai közül kerültek ki.

A nevelőtisztek feladatára, alárendeltségi viszonyára stb. vonatkozó ügynevezett szervei határozvány, vagy szolgálati utasítás azonban a Honvédelmi Minisztérium részéről az intézmény létrehozásával egyidőben hivatalosan nem került kiadásra. Az Ausztriába vonuló hadosztályoknál a központi nevelői rendelet hiányát a hadosztályparancsnokok ideiglenes intézkedéssel rendezték.

A HM kulturális és nevelő osztálya — amelyhez a nevelőtisztek tartoztak — május hónapban elkészített ugyan egy rendelettervezetet a nevelőtiszti intézményről, de a felső katonai vezetésben levő reakciós erők annak kiadását megakadályozták. Számukra idegenül hangozott, hogy a hadsereg tagjai politizáljanak. Az intézmény munkájáról a HM fegyelmi osztálya például a következőképpen nyilatkozott: „Nagyon veszélyes, könnyen átcsaphat politikai vitákba... féltő, hogy a politikáról (államvezetésről) szóló tanítás a politizálásra való neveléssé válik, ami aláássa a fegyelmet. Mind a fegyelem nélküli, mind a politizáló hadsereg — megbízhatatlan, értéktelen, sőt veszedelmes!”

A központi szervei határozvány hiánya azonban nem gátolta a nevelőtiszteket munkájukban. Az okos, meggyőző politikai felvilágosító szavak, a személyi állomány egyéni és kollektív problémáinak megoldásáért való határozott kiállás rövid idő alatt nagy tekintélyt kölcsönöztek a nevelőtisztek munkájának.

Az elismerés azonban korántsem volt egyértelmű. A legénység zöme pozitívan fogadta tevékenységüket; a tisztek, tiszthelyettesek véleménye megoszlott. A legénység úgy érezte, megszűnt a mesterséges szakadék a dolgozók és a hadsereg között: a nevelőtisztek a politika mindennapos problémáit igyekeznek a hadsereg katonáinak megmagyarázni, a közösség problémái az egész dolgozó nép számára valóban közügygé válnak és mint mindenkinek, a katonának is joga van azokba beleszólni.

A tisztek, tiszthelyettesek közül eleinte sokan nem örültek a honvédekből, tisztesekből, tiszthelyettesekből kinevezett nevelőtiszteknek. Elsősorban azok nézték ferde szemmel a nevelőtisztek munkáját, akik a Horthy-hadsereg hivatásos állományából kerültek át az új hadseregbe. Nézeteik e vonatkozásban a fegyelmi osztály előbbieken idézett véleményével egyeztek meg. Voltak közöttük olyanok, akik szolgálatuk alatt nem tudtak megbarátkozni ezen intézménnyel, de voltak olyanok is, akik — látva a nevelőtisztek munkájának eredm-

* Részlet a szerző készülő visszaemlékezéséből.

nyességét — a továbbiakban támaszkodtak rájuk, segítségüket kérték a feladatok megoldásához. Ezen a megosztott véleményen nem lehet csodálkozni, hiszen ekkor a társadalomban a fő kérdés a hatalomért folytatott harc volt. Ez alól nem vonhatta ki magát a hadsereg sem. A nevelőtisztek munkája pedig egyértelműen arra irányult, hogy a hadsereget a demokratikus előrehaladás támogatójává tegyék.

Bár az irattári leletek alapján csupán az 1. hadosztálynál kiadott rendeletek tisztázták a nevelő tisztek alárendeltségi viszonyait, mégis, a parancsnokok legnagyobb része a többi hadosztályban is magától bevezette, hogy a nevelőtisztekkel való előzetes konzultálás nélkül nem adtak ki parancsot. A tiszti gyűléseken a nevelők is részt vettek, a foglalkozások rendjébe beállították a nevelői foglalkozást is.

1946. márciusában a kommunista párt javaslatára megalakult a Baloldali Blokk, amelynek határozott fellépése, a néptömegek aktív támogatásával, egy sor alapvető kérdésben meghátrálásra kényszerítette a reakció erőt. A hadseregben is jelentős eredmények születtek: az igazolási eljárások, majd a B-listázás során sikerül a legkompromittáltabb reakciós elemeket kiszorítani a hadseregből. 1946. márciusában, a határőrség megalakulásával, az MKP vezető szerephez jutott a hadseregben.

1945 végére már megerősödtek a kommunista párt honvédségi szervezetei is, megalakultak a hadosztály-pártbizottságok — ezeket akkor létszámuktól függetlenül ötös, vagy hetes bizottságnak nevezték —, amelyeknek az egyes fontos kérdések eldöntésében jelentős szerepük volt. Az 1946. júniusában Budapesten megtartott II. Katonai Pártkonferencián már szó volt arról, hogy ősszel nevelőtisztképző tanfolyam indul, amelynek célja alapos marxista—leninista és katonai szakismeretek biztosítása lesz a nevelőtisztek részére; egyben mindinkább sürgető feladattá vált az is, hogy a nevelőtisztek tiszti rendfokozatot nyerjenek.

A nevelőtisztek jól megértették a horthysta—fasiszta ideológia veszélyeit és hathatósan segítettek is ennek a felszámolásában. A további előrehaladáshoz, a munkás-paraszt demokrácia továbbfejlesztéséhez, a szocialista forradalom erősítéséhez azonban elengedhetetlen volt a szocialista ideológia konkrét ismerete. Ehhez pedig alaposabb marxista—leninista ismeretek voltak szükségesek.

A hadseregben a rendfokozat is sokat számít. A mi nevelőtisztjeink rátermett, politikailag szilárd, jó fellépésű elvtársak voltak, de hátrányt jelentett, hogy döntő többségükben nem rendelkeztek tiszti rendfokozattal. Ennek ellenére jól megállták a helyüket.

A Honvédelmi Minisztérium reakciói nem siettek a nevelőszemélyzet működésének rendeleti szabályozásával. A „Határőr”-ben 1946. július 10-én még a következőket írom — „i-s” aláírással (A „Felkai Dénes” szavainak utolsó betűi) — „Mi van a nevelői rendelettel?” című cikkemben: „A demokratikus honvédség megalakulásakor új testület jelent meg, a nevelőtestület. Feladata a honvédség demokratikus át-, illetve megnevelése. A nevelői szervezet jelentősége senki előtt sem kétséges és azt minden népéért aggódó demokrata elismerte. Dálnoki Miklós Béla, volt miniszterelnök, a képviselőházban dicsekedett el a nevelői intézménnyel, mintegy zálogával annak, hogy a demokratikus honvédség valóban demokratikus. Tombor miniszter úr és Zentay államtitkár úr szintén többször leszögezték a nevelői intézmény érdemeit a honvédség demokratizálódása terén, mint letagadhatatlan tényt.

Mégis tévednek mindazok, akik azt hiszik, hogy ezek után a nevelői intézmény egy törvényesen lefektetett valami. A nevelői testület létesítéséről szóló rendeletet még a mai napig nem terjesztették a Minisztertanács elé. A nevelői testület tagjainak kiképzéséről még máig sem intézkedett a Honvédelmi Miniszter úr. A nevelői testület szervezeti határozmányainak tervezete már hónapok óta a HM úr előtt fekszik, de úgy látszik hiába! Pedig a nevelői testülettel kapcsolatos szervezeteiket a HM illetékes osztályai letárgyalták, sőt, a pártközi ér-

tekezlet is egyhangúlag elfogadta. Miért nem tartja a HM úr szükségesnek, hogy a kérdést a Minisztertanács elé vigye, többszöri ígérete ellenére sem?

Le kell szögezni, hogy a honvédség demokratikussá tételében — hogy ez a honvédség nem a népnüyzók hadserege a nép ellen, hanem a magyar dolgozók jogos érdekeinek őre, hogy a hadseregből sikerült eltávolítani az ide nem való elemeket — igen nagy érdemei vannak a nevelői testületnek.

Nem tudjuk, mik azok az okok, amelyek a HM urat eddig visszatartották, de meg vagyunk győződve arról, hogy mint minden demokratikus katonának, a HM úrnak is szívében fekszik a magyar honvédség demokratikus szellemben való nevelése és a nevelői testülettel kapcsolatos rendeletek rövidesen napvilágot látnak”.

Végre, 1946. július 12-én, a Minisztertanács Nagy Ferenc miniszterelnök aláírásával kiadja a rendeletet. A rendelet a nevelőtisztek feladatait a következőkben szabta meg:

1. Pártpolitikától mentes, demokratikus szellemű politikai átnevelés.
2. Demokratikus fegyelemre és erkölcsre nevelés.
3. Egyetemes kulturális nevelés, különös tekintettel a magyar népi műveltség ápolására.
4. Szociális és hadigondozási ügyekben tájékoztatás és támogatás.

A rendelet értelmében a nevelőszemélyzet feladata a „... politikai átnevelésben a parancsnokok támogatása”, tehát gyakorlatilag a politikai munka irányát a parancsnok határozza meg. Ugyanakkor a rendelet szeretne hangfogót tenni a honvédsajtóra, amikor ez áll benne: „Felhatalmaztatik a honvédelmi miniszter arra is, hogy a nevelőszemélyzet által szerkesztett sajtótermékek megjelenését, esetleges fegyelemsértő tartalmuk miatt, meghatározott időtartamra — a belügyminiszterrel egyetértésben — betiltsa.”

Nem szabad elfeledni, hogy a rendelet még a koalíciós időszakban született, de megszorításai ellenére jelentős előrehaladást jelentett az előző időszakhoz képest. Megszűnt a nevelőapparátus ideiglenessége, a nevelőtiszti intézmény hivatalosan is elismert szerve lett a hadseregnek.

Az 1. és 6. hadosztály nevelő törzsei az Ausztriából való hazatérés után rendeztek néhány hetes politikai tanfolyamot a nevelők részére. Ezek a tanfolyamok azonban nem adtak tiszti alapképzést és csupán néhány fontosabb alapfogalommal ismertették meg a résztvevőket. A tanfolyamot végzett hallgatók mint tisztek, esetleg mint tiszthelyettesek tértek vissza az egységekhez.

Az 1946. novemberében induló, a HM kiképzési csoportfőnöksége és a kulturális nevelőosztály által indított 6 hónapos tanfolyamok — emlékezetem szerint négy — azonban már *tisztképző* tanfolyamok voltak: a hallgatók rövidített, de rendszeres tiszti kiképzést és magasabb fokú politikai képzést kaptak.

Az első tanfolyam befejezésekor — 1947. májusában — Dinnyés Lajos, majd a későbbiek folyamán Veres Péter honvédelmi miniszter avatta kézfogással az új tiszteket. Ezek két oklevelet kaptak: egyiket a tiszti előléptetésről, a másikat a nevelő tisztképző tanfolyam elvégzéséről.

1946. őszén magához hivatott Pálffy György vezérőrnagy elvtárs és közölte velem, hogy megalakításra kerül a nevelőtisztképző tanfolyam és ennek vezetése, a párt Központi Bizottságával egyetértésben, engem jelölnek. Jelezte, hogy a kérdés megbeszélésére majd hívat Révész Géza elvtárs, a részleteket pedig beszéljem meg Illy Gusztáv vezérőrnagy elvtárral és Jánosy Ferencsel. Az előbbi a személyügyek vezetője, az utóbbi a kulturális nevelőosztály vezetője volt.

Révész elvtárs — abban az időben a katonai osztály vezetője volt a pártközpontban — vázolta előttem a kérdés jelentőségét: utalt rá, hogy tulajdonképpen ezzel a tanfolyammal indul az új tisztképzés a demokratikus Magyarországon, elsősorban munkásfiatalokból, mégpedig nem is akármilyen tisztképzés, hanem a nevelőtisztek képzése. Elmondta, hogy nem véletlenül helyeznek oda parancsnoknak engem, a hadsereg legfontosabb magasabbegységének — a határ-

őrségnek — a nevelőtisztjét. Nem csupán a krasznogorszki antifasiszta iskolán szerzett marxista—leninista ismeretekkel rendelkezem, de azokkal a tapasztalatokkal is, amelyeket eddigi magyar hadseregbeli szolgálatom — műszaki hadosztály, határőrség, demokratikus világnézeti tanfolyam — biztosított. A nevelőtiszti tanfolyam viszonylag kis létszámú hallgatósággal indul, de a jelentősége annál nagyobb lesz. A nevelőtisztképzés nagyon fontos a hadsereg politikai vezetéséért vívott harcban és nagy jelentőségű lesz a hadsereg továbbfejlesztése szempontjából.

A tanfolyam beindításával kapcsolatban Illy elvtársra kettős feladat hárult: segítséget nyújtani mind politikai, mind katonai előadók biztosításával, valamint a tanfolyamra alkalmas hallgatók kiválogatása.

Így került sor az első nevelőtisztképző tanfolyam felállítására. Miután Lóránt Imrének (ma ny. vezérőrnagy) átadtam a határőrség nevelőosztályának vezetését, megkezdtem a szervezést. A volt Ludovika Akadémia egyik hátsó épületét utalták ki számunkra, amely akkor igen elhanyagolt állapotban volt. Segédtitsttemmel, Horváth János hadnaggal (ma vezérőrnagy), hozzáálltunk az épület rendbehozatalához. Kimeszeltünk néhány termet és szobát, itt fogadtuk az első nevelőtisztképző tanfolyam hallgatóit. Nagy lelkesedéssel foglalkoztunk a csapatoktól érkezett fiatal tisztekkel.

A tanfolyam hallgatóinak kiválogatása nem volt könnyű feladat. Mind a négy koalíciós párt küldött jelölteket és mi arra törekedtünk, hogy csak olyanok kerüljenek be, akik a mi oldalunkon állnak és 1945. tavaszától már bebizonyították munkájukkal, hogy a fejlődés ügyét szolgálják. Akadtak ugyan más pártok tagjai is, de a tanfolyam végén azok is a kommunista párt tagjaivá váltak.

Nagyon fontosnak tartottuk azt, hogy nevelőtisztjeinket a társadalomtudományi ismeretek mellett a megfelelő katonai szakismeretekkel is felvértezzük. Erre mindenekelőtt azért volt szükség, hogy ellenőrizni tudják a parancsnokok kiképző munkáját és biztosan álljanak a talpukon a tiszti beosztásukban.

Mind a világnézeti oktatás, mind a katonai tárgyak oktatása nagy nehézségekbe ütközött: a kérdéseket feldolgozó átfogó anyag egyelőre nem volt. A világnézeti tárgyak előadói Dr. Nagy Gábor főhadnagy (ma ny. vezérőrnagy), Elek Tibor százados (meghalt, utóljára a budapesti Műszaki Egyetem Filozófiai Tanszékének vezetője), Szigeti Miklós és Tarján Imre századosok (azóta szintén meghaltak) és jómagam. Én adtam elő a politikai gazdaságtant és annyiban könnyebb helyzetben voltam, hogy a krasznogorszki antifasiszta iskolán alkalmam volt egy tanfolyamot végighallgatni Rudas László elvtárs előadásában; ennek a jegyzeteit még ma is őrzöm.

A katonai tárgyak oktatása még nehezebb volt. Ezek előadóit a csapattisztek számára szervezett demokratikus világnézeti tanfolyamról emeltük ki. A szovjet katonai tudomány még ismeretlen volt előttünk; bár a világnézeti tárgyakban már tudtunk konzultálni a Pártiskola előadóival, katonai vonalon ilyen lehetőség még nem volt.

Nyilvánvaló, hogy ilyen körülmények között mind a világnézeti, mind a katonai tárgyak oktatásánál sok kívánnivaló adódott. Elek Tibor „Eredményes katonapolitikai lépés a népi jelleg erősítéséért” című cikkében így emlékezett ezekre az időkre: „Az 1945—46-os évben azonban a hadsereg politikai nevelése még nem érte el az eszmei-politikai szilárdság szükséges fokát. A jobb és baloldali elhajlás egyaránt megnyilvánult...”, majd így folytatta: „Lényegesen megjavult a helyzet 1946 őszétől, amikor megindult Budapesten a Honvédelmi Minisztérium Nevelő Osztályának szervezésében az első nevelőtiszti tanfolyam és a csapattisztek részére az ún. demokratikus átképző tanfolyamok. A nevelőtiszti tanfolyam marxista oktatást és tiszti képzést nyújtott hallgatóinak”. (Új Haza, Új Hadsereg, 1970.) A nevelőtiszti tanfolyam mindezt akkor csinálta, amikor a M. T. 1946. július 12-i rendelete — a koalíciós időszakból fakadóan — szigorúan tiltotta a pártpolitikai nevelést.

A világnézeti tárgyakat előadó lelkes gárdának sikerült magával ragadnia a katonai előadókat is. Így nem csoda, hogy a tanfolyam igen nagy népszerűsége telt szert. Ráadásul lehetőséget kaptunk, hogy a tanfolyam végeztével javaslatot tegyünk a nevelőtisztek tisztii előléptetésére.

A nevelőtisztek szinte habzsolták a világnézeti és a katonai tárgyakat. Az új rendszer lelkes hívei voltak, mindenféle előképzettség nélkül. A kommunista párttagság a tanfolyamra kerüléshez, illetve a befejezéskor a minősítéshez nem volt kötelező, mégis, a hallgatók kivétel nélkül meggyőződéses kommunistákként hagyták el a tanfolyamot. A reakciósooknak természetesen ez nem tetszett, mindent el akartak követni a tanfolyam munkájának megakadályozására. Közben Dinnyés Lajos lett a honvédelmi miniszter, a Kisgazdapárt részéről, a honvédelmi államtitkár pedig változatlanul Zentai Vilmos, a Szociáldemokrata Párt egyik vezető személyisége volt. Zentai nem nézte jó szemmel a kommunisták befolyásának erősödését a hadseregben, s a maga vonalán igyekezett azt gátolni. Több alkalommal is meglátogatta a tanfolyamot, ahol a marxizmus—leninizmus alapján folyt az oktatás, anélkül azonban, hogy a politikai pártok konkrét működésére kitértünk volna. Így gyakorlatilag nem sértettük meg a koalíció szabályait. Zentai nem is tudott nyíltan fellépni ellenünk, de az volt az érzésünk, hogy igyekezett velünk szemben hangulatot kelteni a Honvédelmi Minisztériumban. Végül Dinnyés Lajos honvédelmi miniszter látogatta meg a „sok szabálytalanságot” elkövető nevelőtisztképző tanfolyamot, hogy első kézből tájékozódjon munkánkról. A látogatás előzetes bejelentés nélkül történt. Dinnyés miniszter, segédtsíztje kíséretében, végiglátogatott több órát: történelem-, magyar irodalom órát, katonai kiképzést, utána leültünk az udvaron megbeszélni a szemle eredményeit. Dinnyés nagyon meg volt elégedve a látottakkal és jó hangulatban távozott a nevelőtisztii tanfolyamról. Különben el kell mondani, hogy a nevelőtisztek első csoportjának avatásakor Dinnyés igen pozitívan nyilatkozott a nevelőtisztii hivatásról, ami abban az időben politikai hitvallásnak is beillett. Íme egy részlet az avatóbeszédből: „Boldog vagyok, mert nekem jutott az a szép feladat, hogy titeket pályátokra elindíthattak. Meg kell nyernetek a kezetek alá kerülő bajtársak lelkét a demokráciának és ezen keresztül kell szolgálotok a magyar népet... Azzal bocsátalak el titeket, hogy arra a bizalomra, amellyel a magyar nép ezzel az új tisztii rendfokozattal kitüntetett, mindig méltók legyetek. Harcoljatok a sötétség, a reakció és a korrupció ellen a demokrácia megerősödéséért, sokat szenvedett népünk jövőjéért.”

A Honvédelmi Minisztérium vezető beosztású reakcióso tisztjei ezek után is mindent elkövettek munkánk akadályozására, Pálffy György, Illy Gusztáv és Sólyom László elvtársak — az utóbbi katonai csoportfőnök volt — azonban megvédték a tanárok és a hallgatók lelkes és eredményes munkáját és 1947. május első napjaiban felavattam az első nevelőtiszteket.

A nevelőtisztii képző elhelyezése, ellátása igen mostoha volt. A hallgatók, a fiatal nevelőtisztek mégis hihetetlen ambícióval tanultak, fűtötte őket a lelkesedés, hogy ők lesznek a Magyar Néphadsereg első tisztii képző tanfolyamot végzett nevelőtisztjei. Jó kultúrscoportokat szerveztünk, szoros kapcsolatot tartottunk a Csepeli Vasművekkel és több termelőszövetkezettel, ezek között a Barcsival.

Az 1946. év végén leleplezett köztársaságellenes összeesküvés szétzúzása jelentős szerepet töltött be a politikai fordulat sikerében: a burzsoázia fő erői kiszorultak a koalícióból, a kormányzásból. Ezek az erők azonban még nem semmisültek meg, további erőfeszítéseket tettek elvesztett pozícióik visszaszerzésére.

1947. május 31-én Dinnyés Lajos vezetésével új kormány alakult, amely már lényegében a burzsoázia fő képviselőitől megisztított új népi koalíció kormánya lett.

1947. augusztus 1-én megindult a 3 éves terv. Célja a gazdasági újjáépítés

befejezése volt, de a magyar ipar szerkezetének egészségesebb irányú megváltoztatása is. A párt a szükséges fedezetet — a reakció által javasolt nyugati hittelek helyett — a magyar burzsoázia fokozott megterhelésével kívánta biztosítani.

Az 1947. augusztus 31-i országgyűlési választáson a koalíciós pártok 60,8%-ot értek el. Ez már a haladó erők egyértelmű előretörését jelezte, bár a reakciós pártok által kapott közel 32% komoly figyelmeztetés volt: a reakció erői még nincsenek szétzúzva!

1947. szeptemberében megalakult az új kormány Dinnyés Lajos vezetésével: a reakciós pártok felbomlottak. A forradalom erői kiszorították a burzsoáziát a politikai hatalomból. A 3 éves tervvel, a bankok, a 100 dolgozónál többet foglalkoztató üzemek államosításával, a munkásosztály kezébe került a termelőeszközök többsége.

1948. június 13—14-én a szocialista forradalomba való átmenetet betetőzte a két munkáspárt egyesülése és megalakult a Magyar Dolgozók Pártja (MDP). A népi demokratikus forradalom, a munkások és parasztok demokratikus diktatúrája éles politikai harcokban — de fegyveres polgárháború nélkül — proletárdiktatúrává fejlődött.

A Petőfi Akadémia

Az Egyesülési Kongresszus után új feladatok álltak a magyar közélet előtt: létrejött a proletárdiktatúra és megkezdődött a szocializmus építése.

Az 1948. június 13—14-én megtartott Kongresszus — a két munkáspártból megalakult Magyar Dolgozók Pártja Kongresszusa — meghatározta a soron lévő feladatokat:

- a dolgozó nép államának erősítése,
- a szocializmus felépítése,
- a tervgazdaság kiterjesztése,
- kulturális téren a vagyonos osztályok monopóliumának megszüntetése.

A szocialista társadalomban a marxista—leninista politika osztályjellege abban nyilvánul meg, hogy annak az osztálynak a pozíciójából és perspektívájából keresi a társadalmi ellentmondások pozitív megoldását, amelynek érdekei leginkább egybe esnek a szocialista fejlődés objektív követelményeivel. A marxista—leninista politika tudatos és nyílt osztálypolitika. Olyan osztály érdekeinek tudatos és nyílt kifejezése, amely saját felszabadításáért harcolva egyben valamennyi dolgozó osztály felszabadításáért és végső soron az osztályok megszüntetéséért is harcol.

Az MDP Egyesülési Kongresszusán elfogadott programnyilatkozat leszögezte, hogy a párt „... erős, demokratikus néphadsereg kiépítését és korszerű felszerelését szorgalmazza.” (Az Egyesülési Kongresszus jegyzőkönyve. Budapest, 1948. 354. o.)

Ezek az ország életében végbement alapvető változások ugyanilyen jelentős változásokat követeltek a hadsereg életében is. A hadseregnek tovább kellett fejlődnie és a demokratikus néphadsereget szocialista néphadsereggé kellett átalakítani.

Amíg a burzsoá osztályhadsereget még szakadék választotta el a néptől, addig a szocialista néphadsereg a dolgozó nép, a nemzet szerves része: az egész szocializmust építő nemzet feladata örködni országa határain, szocialista rendszerén, együttműködni a szocialista közösséggel — mindeneke előtt az első szocialista nagyhatalommal, a Szovjetunióval —, a hadsereg feladata pedig ennek a védelemnek a fegyveres részét biztosítani.

A hadseregben már 1947. augusztusáig — még a két munkáspárt egyesülése előtt — eldőlt a hatalmi harc: a Kossuth Akadémián megindult a munkás-paraszt fiatalokból az új tisztképzés. A szocializmus építése, a fordulat éve új fel-

adatot jelentett a hadsereg politikai nevelésében és bizonyos változást kellett, hogy jelentsen a nevelőtisztek helyzetében is. A nevelőtiszti funkció átalakult politikai tisztifunkcióvá, ami azt jelentette, hogy a politikai tiszt egyben társparancsnok is lett. Ez szükségessé tette a nevelőtisztek magasabb szintű oktatását, de erre csak 1948. szeptemberében nyílt lehetőség, a Petőfi Akadémia megnyitásával.

1948 nyarán Révész Géza elvtárs közölte velem, hogy a párt javaslatára Veres Péter honvédelmi miniszter engem bízott meg a Petőfi Nevelőtiszti Akadémia parancsnoki teendőinek ellátásával. Nagyon örültem a megtisztelő feladatnak, ami azonban nem azt jelentette, hogy megyek és átveszem az új intézmény vezetését, hanem azt, hogy magamnak kellett biztosítanom az épületet, a munkatársakat, sőt az oktatás anyagát is.

A Petőfi Akadémia elhelyezésére legalkalmasabbnak a régi Bólyai Akadémia hűvösvölgyi épülete mutatkozott. Ezt azonban akkor a Mezőgazdasági Egyetem és a Nemzeti Parasztpárt foglalta el. Beleznay István vezérkari ezredes, akinek feladata volt az épület visszaszerzése, húzódozott attól (Veres Péter a Parasztpárt elnöke is volt), hogy a miniszternek felvesse az épület átadását a Petőfi Akadémia számára. Mivel megtudtam, hogy többszöri elhalasztás után végre Minisztertanács elé került az Akadémia ügye, elhatároztam, felhívom Veres Pétert. Szabályosan bejelentkeztem, majd kértem, hogy támogassa kérésünket. A miniszter jól ismerte a nevelőtiszti intézményt, a rövidített nevelőtiszti tanfolyamon többször is kint járt, ő adta át a diplomákat a végzős hallgatóknak. Kérésemre vontatottan „majd meglátjuk”-kal válaszolt. Erre fejembe szállt a vér, megfélemeztem alárendeltségemről és eléggé szemtelenül mondtam: „kérem a miniszter bajtársat, hogy álljon ki a honvédség érdekeiért is.” Veres Pétert váratlanul érte indulatos kifakadásom, akkorát fújta a telefonba, hogy a huzal másik végén majd elrepültem.

A Minisztertanács nekünk ítélte az Akadémiát. A mezőgazdászok minden huzavona nélkül kiköltöztek, a parasztpárti funkcionáriusokat azonban már nehezebb volt kitelepíteni. Nos, épületünk, már volt, de hiányoztak a tanárok. Kértem Révész elvtársat, hogy segítsen. Kérésemre kérdéssel válaszolt: „nem ismer egyetlen alkalmas elvtársat sem?” Törtém a fejem, végül eszembe jutott egy elvtársnak a neve, akivel együtt voltam a krasznogorszki antifasiszta iskolán. Úgy gondoltam, ő alkalmas lesz az Akadémián, mire Révész elvtárs azonnal felírta a nevét. Megkérdeztem persze, hogy miért teszi, mire azt válaszolta, hogy erre az elvtársra neki lesz szüksége, mi pedig neveljünk ki magunknak munkatársakat, hiszen nevelőtiszti akadémia vagyunk.

Egy-két elvtársat adott a pártközpont, de így sem volt meg az oktatók kellő létszáma, a helyeket csak nehezen tudtuk betölteni. Az ideológiai tárgyak oktatóinak zöme a volt nevelőtiszti tanfolyam jól bevált előadójából tevődött össze; a hozzájuk újonnan csatlakozókból két nevet szeretnék kiemelni: Imre Istvánt, a Kossuth-díjas festőt és Devecseri Gábort, az ismert költőt és műfordítót, aki remek előadó is volt és aki az Akadémia megnyitására felejtethetetlen költeménnyel lepett meg bennünket. A költemény címe: „Petőfi hajléka”:

*Hányszor gondoltam kisgyerek koromban:
Lehet, hogy meg se halt
Tán még betoppan és folytatja, mit
zengett, a harcidal.
Gyakran olvastam száztízvesekről,
s gyúlt a csalóka fény:
hisz akkor ő is életben lehet még,
Gyermekremények, gyermeteg remény!*

*Eszkendők jöttek, tátott szájú rémek,
s a képzelgés kemény foguk között
fogyott és vékonyult, míg végül is
valóra vált: Petőfi visszajött.*

„Gyalázatot lemosni”, mint ígérte
a harcós költő visszaérkezett.
Ifjan jött meg, ahogyan elment,
és ifjakkal szorít kezét.
Veletek, kiknek ő ad forradalmi
öntudatot, s erőt, hitet,
veletek, kik mint ő, a népet
tanítjátok és véditek.

Emlékezetek: gyalog vándorolt,
s éjjel nem volt feje fölött fedél,
de jókedvét ez nem rabolta el,
s most kedve köztünk százszorosan él.

Mert aki itt van, mind harcába indul,
és torzítatlan képére vigyáz,
mert neki, a sokszor otthontalannak,
otthona immár ez a ház.

És mégis azt mondom, barátaim,
Legyen ez a hajlék kicsi,
Petőfi benne el ne férjen,
törjön belőle ki!
Az ország útján járjon újra,
de nem magában: szívünk megy véle,
Petőfi fegyver, messzefénylő,
a munkás és a paraszt fegyvere.

Száz éve tündököl: vezessen
„a néppel tűzön-vízen át”,
a laktanyák ébresztő kürtjében
hallassa ismerős szavát.
Erőt öntsön szívünkbe és karunkba,
mikor a zsarnokokra üt.
Vigyétek őt mindenhová,
Lakjék Petőfi mindenütt!

A katonai tárgyak előadóival, a harcászati és lövészeti előadói helyek betöltésével nem volt ennyi gondunk, mert az éppen akkor befejeződött demokratikus világnézeti tanfolyamról a legjobb tiszteket az Akadémiára helyeztük kiegészítésül azokhoz, akik ugyancsak a nevelőtisztképző tanfolyam állományából kerültek ide. Az ideológiai tananyagot egyeztetttük a Központi Pártiskolával és ezzel az Akadémia valamelyest pártiskola-jellegűvé vált. A katonai anyagról az egy évvel korábban megnyílt Kossuth Akadémiával konzultáltunk.

A hallgatók idejében megérkeztek. Nagyobb részüket a pártszervezetek küldték, sokan jöttek közvetlenül üzemekből, sztahanovisták, kiváló szakmunkások. De Illy altábornagy elvtárs — a személyügyi főcsoportfőnök — gondoskodott arról, hogy a csapatoktól a katonai kiképzésben a helyüket jól megálló, politikailag megbízható elvtársakkal töltsse fel a hallgatói helyeket. A kiképzési terv elkészítése és a helyiségek elosztása természetesen így is nagy problémát jelentett, de itt már bizonyos mértékig fel tudtuk használni a Kossuth Akadémia tapasztalatait. Révay Kálmán vezérőrnagy és a tőlünk odahelyezett Nagy Gábor alezredes — a politikai helyettese — jelentős segítséget nyújtottak.

Az Akadémia udvara, a főépület előtt húzódó dombbal, nem volt alkalmas sem katonai kiképzésre, sem sportolásra. A hallgatók 1948. szeptember 1-ére rendre bevonultak és megkezdődött a kiképzés, de gondot jelentett az udvar rendbehozatala, ami nélkül nem tudtuk megtartani az ünnepélyes megnyitót. Az Akadémia megnyitását zászlóavatással akartuk egybekötni, amelyhez hozzátartozott egy ezüst díszkürt is. Mint nevelőtisztképző tanfolyam, rendszeres kapcsolatot tartottunk a legnagyobb üzemmel, a Csepel Művekkel. Hozzájuk

fordultunk és Drahos elvtárrsal az élen a csepeli elvtársak készséggel vállalkoztak a zászló — ebben az időben még az 1848-as zászlók mintájára fehér alapon — és az ezüst díszkürt ajándékozására. Az udvar rendbehozatalával kapcsolatban egy mentő ötletem támadt: az újságban olvastam, hogy Fejér megyében nagyarányú földmunkát végeznek földgyalu segítségével. A Fejér megyei alispán Tömpe István volt, spanyol önkéntes társam. Felhívtam őt telefonon és valóban készségesen rendelkezésünkre bocsátotta néhány hétre a gépet. Közben megindult az esőzés, így salakot hordattunk gyors megoldásként az udvarra, de ez is elkészült időben.

Az Akadémia jelvényére pályázatot hirdettünk, de a beérkezett anyag nem felelt meg a célnak. Végül az Akadémián dolgozó egyik rajzolóval ketten alkottuk meg: címerben könyv, azon géppisztoly; a könyv fölött és alatt „Petőfi Akadémia” felirat.

Az Akadémia jelvényét megkapta az Akadémia parancsnokságán dolgozó valamennyi beosztott és természetesen a hallgatók is, ami a katonáknál lényeges megkülönböztetés, de a jelvény szükséges volt az Akadémia csapatzászlójára is.

Az Akadémia saját lapot is szerkesztett „Petőfi szellemében” címmel, ami alatt ez állt: „A Petőfi Akadémia híradója.”

Az Akadémia zászlaját és a díszkürtöt az Akadémia nevében, küldöttségünk élén Csepelen, az ottani díszteremben vettem át. A zászló jelenleg a Hadtörténeti Múzeumban látható. A nagy ünnepség keretében elhangzott beszédemben a következőket mondtam: „Nagy ünnep számunkra ez a mai. A magyar dolgozók és a Magyar Néphadsereg közötti kapcsolat ismét szilárdabb lett. A népi demokrácia, mint minden téren, a honvédség területén is megalkotta sajátos formáját, a Néphadsereget. Célja a dolgozók szabadságának és függetlenségének biztosítása. A tisztek a dolgozók közül, a munkások, a parasztok és a dolgozó értelmiség köréből kerülnek ki. Ma a dolgozó nép fiaiból álló hadsereg áll itt és ezeket a hőmvédeket büszke öröm tölti el attól a tudattól, hogy országunk legnagyobb gyára, Vörös Csepel dolgozói ajándékozták meg őket csapatzászlóval.

A nevelőtiszt önfeláldozóan szereti hazáját, szereti a dolgozó népet, látja világosan a munkásosztály vezető szerepét. A nevelőtiszt szereti és becsüli a magyar munkásosztály élcsapatát, a kommunisták pártját. A nevelőtisztnak értékelni és oktatni kell azt az eléggé soha meg nem hálálható cselekedetet, hogy a Szovjetunió felszabadította hazánkat és ezzel lehetőséget teremtett az elnyomott, kizsákmányolt magyar dolgozók felszabadítására is. A nevelőtisztnak látnia kell, hogy amit a magyar dolgozók építenek, csak nagy szövetségesünkkel, a Szovjetunióval és a többi népi demokratikus szövetségesünkkel közösen és csupán kölcsönös támogatással védhető és biztosítható az imperialistákkal szemben. És végül, de nem utolsósorban a nevelőtisztnak remekül kell ismernie a modern haditudományokat, a világ legyőzhetetlen hadseregének, a Szovjet Hadseregnek haditudományát.

Akadémiánk névadójául Petőfi Sándort választottuk, mint egyikét a legnagyobb forradalmároknak, akinek a szellemében óhajtjuk képezni politikai tisztjeinket. Petőfi még nem állott annyira közel népünkhöz, mint most és mi sohasem közelítettük még meg jobban Petőfi céljait, mint ma, a népi demokráciában. — Majd így fejeztem be: — Most pedig a Vörös Csepel által adományozott zászlót és díszkürtöt büszke örömmel veszem át Akadémiánk nevében és ígérem, hogy Petőfi szellemében fogunk harcolni a magyar dolgozók igazi hazájának megteremtéséért, a szocialista Magyarorszáért.”

Mindezek után büszkén készülhettünk az Akadémia megnyitó ünnepségére. A köztársasági elnöktől — Szakasits Árpádtól — kezdve a jelentősebb polgári és katonai személyeket személyesen kerestem fel, és kértem fel az Akadémia megnyitó ünnepségén való részvételre.

Az ünnepséget 1948. december 12-én, vasárnap délelőtt 8.30-kor tartottuk.

A megnyitót sajtótájékoztató előzte meg. Ezen a következőket mondtam:

Az Akadémiára való bejutást nehéz felvételi vizsga előzi meg: marxizmus—leninizmusból, magyar nyelvből, számtanból, földrajzból és szolgálati szabályzatból és csak a dolgozók legértékesebb, legöntudatosabb fiai juthatnak be az Akadémiára. A politikai tiszt feladata határozza meg az Akadémia hallgatóinak szociális összetételét. Az Akadémia hallgatóinak kb. 60%-a munkás származású, 25%-a paraszt, 15%-a értelmiségi és egyéb. A hallgatók között több élmunkás, kitüntetett munkás és partizán van. A hallgatók politikai tisztekként kerülnek majd ki a csapatokhoz. Szociális összetételük, politikai öntudatuk és jó kiképzésük garancia arra, hogy Néphadseregünk politikai irányítása jó kezekben van.

Beszéltem a Bolyai Akadémia történelméről.

Beszéltem a zászlóavatásról és hogy miért választotta az Akadémia éppen Petőfit névadójául.

A megnyitó ünnepségről a „Néphadsereg” 1948. december 14-i száma a következőképpen ír: „Vasárnap délelőtt ünnepélyes keretek között avatták fel a Honvéd-Petőfi Nevelőtisztvi Akadémiát. A Petőfi Akadémia hatalmas udvarán felsorakozott a három akadémikus század és a Kossuth Akadémia két díszszázada. A díszemelvényen Farkas Mihály honvédelmi miniszter, Riesz István igazságügyi miniszter, Vass Zoltán miniszter, a Gazdasági Főtanács főtitkára, Marosán György, az MKP főtitkárhelyettese, Münnich Ferenc altábornagy bajtárs, Kállai Gyula miniszter, Apró Antal, a Szakszervezeti Tanács főtitkára, államtitkárok, a Főváros, a demokratikus pártok és a tábournoki kar képviselői foglaltak helyet. Az ünnepséget a VM-Gyár MDP Pártszervezetének titkára nyitotta meg, átadva a Petőfi Akadémiának a Csepeli dolgozók ajándékát, az új csapatzászlót. Felkai Dénes, a Petőfi Akadémia parancsnoka, megköszönte a VM dolgozóinak ajándékát, majd hangoztatta, hogy az Akadémián képezik ki a politikai tiszteket, akiknek ápolniuk kell a honvédség szellemét. Ezután Kovács Eszter VM gyári élmunkásnő, zászlóánya, kötötte fel az első szalagot a most adományozott csapatzászlóra, majd utána a Köztársasági elnök, a miniszterelnök, a Kormány, a honvédség, a Magyar Dolgozók Pártja, a Főváros, a Szakszervezeti Tanács, a Szabadságharcos Szövetség képviselői következtek.

A Petőfi Akadémia hallgatói ezután esküt tettek, hogy a Magyar Köztársaság Alkotmányához hűek lesznek.

Az eskü után Nógrádi Sándor altábornagy bajtárs, a honvédelmi miniszter első helyettese mondott ünnepi beszédet.”

Nógrádi elvtárs beszédében többek között a következők hangzottak el: „A demokratikus honvédség keretében eddig is voltak tanfolyamok, amelyeken a csapatnál most is működő, ún. nevelőtiszteket képezték ki. Ezek a tanfolyamok sem programjukban, sem módszereikben, sem szellemükben nem felelnek meg az új követelményeknek. ... Az egyik forrása a hibáknak a nevelőtisztek kiképzésénél az volt, hogy engedményeket tettek a polgári reakciós ideológiának: a nacionalizmusnak, a pacifizmusnak, a parasztrómantikának és egyebeknek.”

Nógrádi beszéde az új politikai helyzetnek megfelelően hangzott el. Az államhatalom kérdésében döntő fordulat következett be. Az újkori magyar történelem egyik legfontosabb eseménye, a két munkáspárt egyesülése után, győzelemre jutott a proletariátus diktatúrája, eldőlt, hogy „ki kit győz le”. Az új körülmények szükségszerűvé tették a fegyveres erőknek a megváltozott helyzetnek megfelelően történő átalakítását.

Megkezdődött a hadsereg fejlődésének szocialista időszaka. Mindennek mi, kommunista nevelőtisztek, tudatában voltunk. Mégis, úgy érzem, joggal éreztük bántónak és sérelmesnek az előző években végzett nevelőtisztvi munkánk egyoldalúan negatív értékelését.

A nevelőtisztek munkáját ért kemény kritika természetesen a nevelőtisztek képzését és irányítását is érintette. Ám meg kell mondanunk, hogy a nevelőtisztek képzése, a nevelőtisztvi képző tanfolyamok tevékenysége a párt illetékes

szerveivel szoros együttműködésben történt. Ha az ideológiai képzésben voltak hibák, azok általános ideológiai fogyatékoságainkat tükrözték. A nevelőtisztek képzésénél állandóan hangsúlyoztuk fejlődésünk szocialista perspektíváit és azt, hogy a népi demokratikus rendszer a szocializmusba vezető út egyik formája. A magyar népi kultúra haladó hagyományainak a megismertetése és megszerettetése a nevelőtisztek döntő feladata volt. A hadsereg előrehaladásának minden mozzanata, az 1945-ös kezdettől fogva, szorosan összefüggött a katonai szolgálatot vállalt kommunisták, a nevelőtisztek tevékenységével.

Érthető, hogy Nógrádi Sándor elvtárs bírálata letört minket.

Talán a Nógrádi-beszédet volt hivatva kiegészíteni és bizonyos mértékig korrigálni a hamarosan nyomtatásban is megjelent Nógrádi-beszéd Ilku Pál főcsoportfőnök-helyettes által írt bevezetője, ahol ez olvasható: „A Hadsereg fejlesztése, korszerűsítése és egységes szocialista szellemének kialakítása új feladatok elé állítja azokat, akik a Honvédségben a politikai nevelés munkáját végzik. Kétségtelen, hogy a Honvédségünkben működő nevelőtisztek jelentős érdemeket szereztek maguknak a Hadsereg demokratikus szellemben való fejlesztése terén. De látni kell, hogy a régi nevelőtiszti intézmény és az ezzel járó szűkreszabott hatáskör, feladat és munkamódszer ma már nem felelnek meg a követelményeknek.”

A Petőfi Akadémiát, sok nehézséget leküzdve, sikerült megnyitni. Az ideológiai oktatás lényegében „katonai pártfőiskolává” avatta. A magas színvonalú ideológiai képzés, az általános műveltség mellé komoly katonatiszti alapképzést biztosítottunk a hallgatóknak. Különösen jó lett volna a meginduláskor egy tapasztalt szovjet tanácsadó, de — sajnos — ez a tisztség akkor még ismeretlen volt. Télen sikkasztást biztosítottunk a hallgatóknak. Az Akadémia megfelelően részt vett az április 4-i ünnepi felvonuláson és már időben biztosítottuk a tisztavatást megelőző nyári táborozást.

Az Akadémia munkájának megindulása után néhány hónappal, 1949. májusában, váratlanul behívtak a Pártközpontba és közölték, hogy az első szakosító pártfőiskolára vezényeltek. Mondanom sem kell, hogy igen vegyes érzelmek uralkodtak el rajtam. Természetesen számomra a Pártfőiskolán való tanulás lehetősége nagy megtiszteltetés és segítség volt, mégsem értettem, hogy miután megszerveztem az Akadémiát és a munka jól beindult, miért kell az első évfolyam befejezése előtt engem, a parancsnokot, leváltani? A kérdés a Pártfőiskolán vált világossá számomra. Megérkezésem után nem sokkal iskolai gyűlést hívtak össze. Az előadó ismertette a Központi Bizottság közleményét Rajk László és társai letartóztatásáról. A KB közleménye nagyon megdöbbentett. Mivel a Központi Bizottság közleménye volt, először minden szavát elhittem. Az iskolagyűlés végén, amikor a rádió bement a sok volt spanyol önkéntes nevét, akiket szintén letartóztattak hazaárulásért, megdöbbentem. Megingott bennem a hír hitelességébe vetett hitem, sőt vártam, hogy az én nevem is elhangozzék.

Mindezek mellett nagyon bántott és méltatlannak, megszegyenítőnek tartottam mindazt, ami parancsnoki leváltásommal kapcsolatban történt és kihallgatást kértem Nógrádi elvtársától. Kértem, a megszegyenítés elkerülésére, engedjék meg, hogy a Petőfi Akadémia első végzett tisztjeit — közben Otta István vezérőrnagyot nevezték ki helyettem parancsnoknak — még én avathassam fel. Ezt a kérésemet Nógrádi elvtárs elfogadta, így 1949. július 29-én a Honvéd Petőfi Akadémián a politikai tisztavatató ünnepséget én vezettem le.

Így avattuk fel Néphadseregünk történetében először az első komoly politikai és katonai képzést kapott — most már nem nevelő, hanem politikai — tisztet.